

СТАНОВИЩЕ

За дисертационен труд за научната степен „доктор на историческите науки“
на тема „КУЛТОВЕТЕ КЪМ БЪЛГАРСКИТЕ СВЕТЦИ ПРЕЗ IX – XII ВЕК“

от ДИМО ЧЕШМЕДЖИЕВ

от чл. кор. проф. д.изк. ИВАНКА ГЕРГОВА

Институт за изследване на изкуствата при БАН

Изборът на тема за дисертационен труд, която е направил Димо Чешмеджиев, е напълно подходящ, с оглед на дългогодишните му изследвания в тази област, а и заради отбелязания в увода на труда факт, че за култовете на българските светци през средновековието не съществува обобщаващо изследване в нашата историография¹. Важното в случая е, че става дума именно за култове, а не за отделни техни аспекти и авторът стриктно се е придържал към идеята да се представят известните данни за всички култовообразуващи компоненти. Така дисертационният труд има интердисциплинарен характер, тъй като навлиза в различни научни области – история, история на старата литература, история на изкуството.

Избрани за изследване са не само „безспорните“ култове, но и такива, за съществуването на които се спори, като авторът е изложил собствените си становища за спорните хипотези. Остава неясно защо не са включени светите Ахилий Лариски и Йоан Владимир, които имат култове през избрания период сред българите.

Хронологическите рамки - IX – XII в. – от началото на християнството в българската държава, до края на византийската власт, всъщност не са спазвани стриктно, а и това не е възможно по много причини, изтъкнати от Димо Чешмеджиев в увода. Може би при бъдещо издаване на

---

¹ Твърдението(с.6), че такова изследване не е правено и за Възраждането не е точно – има защитен през 2004 г. докторат на тема „Култовете на българските светци през Възраждането“ на И. Гергова.

дисертационния труд хронологията трябва да се конкретизира, но и обемът на самия материал (особено за по-късните изображения) би могъл на места да се ограничи.

Във всяка от главите за отделните култове е избрана една обща схема, в която са изложени сведения за известните извори и литературни съчинения за светеца, неговите изображения, дати на почитание, сведения за мощи и гроб, посветени на светеца храмове. Накрая има и обобщения за възникването, развитието и характера на самия култ. Този методологически подход има както преимущества (пригледно са подредени сведения, позволяващи накрая да се направят необходимите изводи), така и известно несъвършенство, тъй като довежда до многобройни повторения на данни, които поради характера на изворите не могат да се избегнат.

Димо Чешмеджиев е проучил систематично и търпеливо огромна по обем литература по всички въпроси около избраната от него тема. Това му осигурява осведоменост и широта на погледа и гарантира до голяма степен приемливост на собствената му позиция и изводи. Трябва да отбележа и деликатното отношение към мнението на други автори, дори когато то не е приемливо за самия Димо Чешмеджиев.

Като цяло смятам, че трудът има много достойнства. Авторът не само е събрал почти всичко, което се знае за всеки от разглежданите култове, но и е предложил собствена позиция по редица неизяснени въпроси, например има ли култове на княз Борис Михаил, на Седмочислениците, на Горазд, на Йоан Екзарх. Ценни са и текстовете, поместени като приложения, които допълват цялото и са развитие на набелязани в текста проблеми.

Огромният обем на текста и разнородният материал са довели и до някои неточности, които биха могли да се избегнат при бъдещо публикуване на дисертационния труд, което препоръчвам. Лесно могат да се коригират някои погрешно посочени топоними (на с. 107 се споменава ц. „Св. Никола Банянски“ в Охрид, каквато не ми е известна; манастир „Св. Андрей“ край

Скопие не е идентичен с Трескавец край Прилеп, а е известен като „Андреаш“ (с. 298); на с. 126 с. Добърско е определено като Самоковско вместо Разложко; на с. 360 Чипровския манастир е посочен като намиращ се във Врачанско и др.). Като пропуск оценявам липсата на сведения за мощите на св. Прохор Пшински и за църквата в неговия манастир. Албанската версия, според която в Берат се пазят мощите на св. Горазд и Ангеларий, е илюстрирана в две публикувани икони, които би трябвало да се разгледат, тъй като хвърлят светлина върху проблем, с който авторът се занимава.

Могат да се отбележат пропуски и в библиографията – например за образа на св. Йоан Рилски в Боянската църква Б. Пенкова има две статии, а не една; статията на Ирена Шпадиер за литературната традиция на южнославянските пустиножители в Старобългарска литература, т. 47 от 2013 г. също не е спомената. При бъдеща подготовка на текста за печат могат да се консултират наскоро публикуваните монографии за Рилския манастир на А. Куюмджиев и за Манастира Прохор Пчински от колектив автори (Белград-Вране, 2015).

Тези бележки не променят оценката ми за дисертационния труд на Димо Чешмеджиев. Той е с голяма информационна стойност и тежест, като притежава и подчертана инспиративност. Приносите му са несъмнени и ми дават основание да препоръчам на уважаемите членове на научното жури да присъди на Дирмо Чешмеджиев научната степен „доктор на историческите науки“, за което ще гласувам.

Надявам се в обозримо бъдеще да видим този труд отпечатан.

10.04.2016

Подпис:

Гр. София

(проф. Иванка Гергова)